

Novi Matajur

Leto I - Štev. 22

UREDNIŠTVO in UPRAVA
Cedad - via IX Agosto 8
Tel. (0432) 7 13 86
Poštni predal Cedad št. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD 15.-30. novembra 1974

Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450

Izdaja ZTT

Tiskarna R. Liberale - Cedad

Izhaja vsakih 15 dni

NAROČNINA: Letna 2000 lir
Za inozemstvo: 3000 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan

Za SFRJ žiro račun
50101-603-45361
- ADIT - DZS, 61000 Ljubljana,
Gradišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poštnina plačana v gotovini
Posamezna številka 100 lir

PREPOROD ALI PREMİK ?

Razni opazovalci beneških dogajanj ugotavljajo in pišejo, da doživlja Beneška Slovenija svoj narodni preporod. Je to res? Po našem mnenju so ti opazovalci nekoliko prevzeti od optimizma in entuziazma. Beseda preporod je šele prevelika za naše današnje razmere. Da je nastalo v zadnjih letih pri nas več kulturnih društev in skupin, ki se borijo, združeno ali vsak po svoje za naše narodnostne, gospodarske in socialne pravice, ne pomeni še, da doživljamo svoj preporod. Lahko in to z veseljem ugotavljamo le to, da je prišlo do pozitivnih premikov. Tega ni mogoče zanikati, saj so vidni rezultati na vsakem koraku, posebno pa ob množičnih udeležbah našega prebivalstva na kulturnih manifestacijah, na raznih shodih in konferencah, na katerih se obravnava problematika Beneške Slovenije.

Da je prišlo do teh premikov, je brez dvoma velika zasluga tistih, ki so delovali v težkih časih in pogojih, ki niso čakali boljših časov za oranje beneške ledine, ki so večkrat trdovratno vztrajali in vzdržali pred napadi in celo pred represijami.

Zasluga gre tudi današnjim mladincem, posebno intelektualcem, ki so, na ta ali drugi način, prišli do svoje narodnostne zavesti, doma ali po svetu in so danes steber našega delovanja in gibanja.

Končno so se spremenili tudi odnosi med našim manjšinskim gibanjem in oblastmi ter strankami ustavnega loka. Ti odnosi so se, ne samo spremenili, ampak tudi izboljšali, čeprav ne gre vse naprej gladko, kakor bi sicer želeli.

Do sedaj smo se srečali na uradnih sestankih skoraj z vsemi strankami ustavnega loka. S tistimi, ki se nismo še, se bomo v bližnji prihodnosti. Na teh sestankih smo predložili strankam naše probleme in težave ter jim predložili naše konkretne želje in zahteve. Stranke smo zaprosili večjo zavzetost pri reševanju naših problemov,

priznanje statusa narodne manjšine in korenitejšo borbo za uveljavljanje načel republiške ustave.

Stališča strank do obstoja naše manjšine so različna, nekatera pozitivna, druga negativna, a že samo dejstvo, da so bili pripravljeni predstavniki strank sestiti za mizo z nami, nas sprejeti kot enakovredne sobesednike in diskutirati z nami o naših vprašanjih, je pozitivno. Za tiste, ki so nam izrazili razumevanje in podporo, bo čas pokazal njihovo dobro voljo in iskrenost. Pri tistih, ki nismo bili deležni razumevanja, bomo morali vložiti vso skrb in napore, da pride enkrat vsaj do razumevanja z njihove strani. Skratka, tudi v odnosu nekaterih strank je prišlo do določenega pozitivnega premika. Vendar mi se ne moremo zadovoljiti s sedanjim stanjem, niti ne smemo zaspati na doseženih rezultatih, če hočemo iti od premika do preporoda, posebno zato, ker so na delu reakcionarne sile, ki se poslužujejo vseh sredstev, da bi uničile ali vsaj zmanjšale naše pridobitve.

Nekateri, kar se tiče priznanja in vživanja naših narodnostnih pravic, spoštovanja šeg in navad, so sedaj pripravljeni za ohranitev vsega tega našega bogastva le kot neko folklorno posebnost, kakor neko starinsko vrednost, ki jo je treba spraviti v muzej, kjer jo bodo občudovale naše prihodnje generacije.

Ce ti ljudje prihajajo k nam s temi nameni, bi bila velika nevarnost, da zapeljemo naše delovanje in naš pravični boj v drugo smer, daleč od tistega, ki je za nas vse dokončni cilj, da bomo vživali, kot vsi Slovenci v Italiji, vse narodnostne pravice, na vseh področjih. Za dosego teh pravic se moramo še naprej boriti in v naši borbi nam ne more biti koristen polovični človek. Ta mora biti popoln, cel, iskren in vdan stvari. Samo tako bomo lahko prišli do našega preporoda.

IZIDOR PREDAN

Naša minatorja pred belgijsko miniero.

Lietos bojo praznovali minatorji Sv. Barbaro v Gorenjem Tarbju

GOR PRIDE VIDEMSKI NADŠKOF AN PREDSEDNIK COMELLI

PROGRAM :

U sriedo 4. decembra se zberejo minatorji iz usieh kraju u Čedadu pred Veliko cerkvijo (Duomo).

Ob 9.30. uri odhod iz Cedadu;

Ob 10. uri srečanje z minatorji iz Grmeka an Rečanske doline, u Škrutorem, ki se dol parpejejo z avtobusom;

Ob 11. uri Sv. Maša u Gorenjem Tarbju' an požegnanje podobe Sv. Barbare, ki ga bo opravu videmski nadškof;

Ob 13. uri skupno, socialno kosilo;

Ob 15. uri kulturni program (Akademija), na kateri bojo sodelovali: Briški oktet, recitatorji an naši godci z Antonom Birtičem - Mečancam.

Zvečer nastopa pevski zbor «Rečan» iz Lies. Vabljeni so tudi šindiki iz naših dolin.

Da bi viedeli, dost judi bo na kosilu, se je treba prej upisat.

Lahko se upišete na Kulturnem društvu «Ivan Trinko» u Čedadu, Via IX Agosto, 8 - Tel. 71 - 386 al pa par Francu Nocerinu 33040 Clodig - Ville di Mezzo, 3. Minatorji lahko parpejejo za sabo soje žene al pa druge družinske člane.

Za pojasnila naj se obrnejo interesenti na parvi al pa drugi naslov. Minatorji, navside-nje u Gorenjem Tarbju'.

V Zürichu so se zbrali na vseevropskem srečanju emigranti iz naše dežele

V soboto 2. in nedeljo 3. novembra je bilo v Zürichu vseevropsko srečanje emigrantov iz Furlanije-Julijske krajine, ki so ga sklicale organizacije ACLI-ERAPLE, ALEF in Zveza slovenskih emigrantov iz Beneške Slovenije. Te organizacije so namreč ustanovile pred časom v Vidmu skupni koordinacijski odbor z namenom, da dosežejo združitev emigrantov iz naše dežele okoli specifičnega skupnega programa in enotno nastopanje organizacij, ki branijo interese emigrantov in se borijo za odpravo te hude hibe naše družbe, ne glede na ideološke in druge razlike med njimi.

Srečanje, ki se ga je udeležila vrsta predstavnikov emigrantskih organizacij iz vse Evrope, se je vršilo prav v tem duhu in smislu in jebilo zelo važno in pomebno.

Na tem srečanju je bila prisotna zelo močna delegacija Zveze beneških emigrantov. Naši številni predstavniki so govorili na konferenci in predložili probleme Beneške Slovenije. Udeleženci konference so obžalovali odsotnost deželnih oblast in pohvalili prisotnost deželnega svetovalca Draga Štoke, ki je znan prijatelj emigrantov. Deželni svetovalec Dušan Lovriha se ni mogel udeležiti srečanja iz zdravstvenih razlogov.

Lepo bi bilo, če bi se bili udeležili tega važnega srečanja dopisniki radia in televizije iz naše dežele, a vse kaže, da jih problemi emigracije ne zanimajo. Drugačno zanimanje pa je pokazala švicarska javnost, radio in televizija, ki je posnela začetek konference, ko so predsednik ALEF in tajnik ACLI-ERAPLE v Furlanščini, tajnik naše Zveze emigrantov Ado Cont pa v slovenščini pozdravili prisotne in orisali namene srečanja ter namene posameznih organizacij.

Na odprtitev srečanja, ki je bilo v dvorani (Casa d'Italia) je prišel tudi predstavnik italijanskega konzulata dr. Ruffini, v nedeljo pa so prinesli pozdrave tudi predstavnik in soustanovitelj (Federazione Colonie Libere Italiane). Medni, od ACLI, Mani in drugih sindikalnih organizacij.

(Nadaljevanje na 2. strani)

OBVESTILO NAROČNIKOM IN BRALCEM

Obveščamo cenjene naročnike in drage bralce, da bodo dobili v prihodnji številki poštno položnico, s katero bodo lahko poravnali naročnino za Novi Matajur. Je jasno, da to obvestilo ne velja za tiste, ki so naročnino že plačali.

AVVISO AGLI ABBONATI E LETTORI

Avvisiamo i nostri cari abbonati e lettori che nel prossimo numero troveranno l'assegno postale, con il quale potranno effettuare il versamento per l'abbonamento del Novi Matajur. E' chiaro che questo avviso non serve per chi ha già effettuato il pagamento.

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

POČASTILI SMO PADLE PARTIZANE

U sriedo 30. oktobra je paršla u naše doline delegacija toliminskega komuna an jugoslovanskega konzulata iz Trsta, da bi položila kranjecelne na grobove padlih partizanov, ki so pokopani po naših dolinah. K delegaciji so se pridružili še predstavniki kulturnih društev an Zveze emigrantov iz Beneške Slovenije.

Delegacija iz Tolmina je vodiu predsednik komuna, Anton Ladava, tisto od konzulata iz Trsta pa generalni konzul Boris Trampuž.

Položili so kranjecelne na britofu Sv. Lienarta, kjer je pokopanih 13 partizanov, u Matajurju, kjer jih je pokopanih 17 an u Reziji.

Na usieh tseh krajih jih je lepuo spariela naša oblast s šindiki. U Sv. Lienartu sta spariela delegacijo šindik Beppino Sidar an njega namiestnik Vižin Renzo, u Matajurju šindik iz Sovodnjega, Giovanni Cernotta, sekretar komuna Gobbo, famoštar iz Sovodnjega Antonio Modonutti an matajurški famoštar Paskal Gujon.

U Reziji jih ni samuo lepuo sparielu šindik Letig, pač pa je tudi sam poluožu kranjecel na grob padlih partizanov.

U Sv. Lienartu sta se zahvalila šindiku Sidaru, da je paršu na grob partizanov, kar se je zgodilo parvikrat, gneralni konzul Boris Trampuž an predsednik toliminskega komuna Anton Ladava. Ladava je izpriču željo, da bi se srečali tudi ob drugih parložnostih, da bi navezali dobre kontakte an parjateljse odnose med sosednimi komuni, na teli an drugi strani konfina.

Odguoriu mu je šindik Sidar an jau, da nie obednih težau, čeglih imamo drugačne socialne sisteme, da bi ne izboljšali kontaktov an sodelovanja.

Podobno takuo se je zgodilo u Matajurju, kjer sta govorila Ladava an sovodnjški šindik Cernotta.

Lepuo je, da so sparjeli naši šindiki tole delegacijo, saj so tudi oni lepuo sparieti usako lieto u Kobaridu, ko grejo gor častit padle italijanske sudate.

SV. LIENART

HRASTOVJE DIELUC OD SIP SO ŠLI Z AUTOM LOMIT SIERAK

Ne mislite, da gre za kajšne tatuove, ne. Gre se za poštene dieluce od telefonske Zveze - SIP, ki so prehitro vozili al pa jih je kajšan auto zaslepiu z visoko lučjo takuo, da so šli iz cieste u njivo sierka, na ovinku, blizu hrastovješkega mostu. Par tem tačenju so se, na srečo, le malo poškodovali. Polomili pa so auto an... sierak, kot kaže naša slika.

ŠKRUTOVO KONFERENCA O ŠUOLSKIH DEKRETIH (DECRETI DELEGATI)

U četartak 14. novembra zvečer je bla u Skrutovem konferenca o šuolskih dekretih (decreti delegati), ki predvidevajo ustanoviteu šuolskih komitatov, ki bojo vodili an upravljali šuolo, ob sodelovanju učiteljev an profesorjev. Konferenco je organizirju komitat demokratične šuole. O dekretih sta guorila prof. Domenico Pittioni an prof. Beppino Criseteg.

Na konferenci je bluo parbližno 40 judi, ki so začel, po relacianah, zlo interesantno debato o problemih šuole, o dekretih, ki dajejo parvikrat pravico staršem od otuok, da parstojejo k upravljanju, k administriranju šuole, da sodelujejo par sestavljanju šuolskin programov an dajejo iniciative za nove šuolske eksperimente.

SREDNJE GOR. TARBI

AL BOMO EKVILIBRISTI?

Je že pasalo vič miescu, od kar se je čulo po radiu, da je dala Region denar srienskemu kamunu, da nastavi goste an močne električne luči po vaseh. Tuole je vajalo tudi za Gorenj Tarbi'. Sada se nam zdi žalostno an čudno, ne samuo, da nieso nastavili u naši vasi obedne nove luči, ma še tiste, ki so prej funcionale, so že an cajt ugasnjene. Če puode takuo naprej, ratajo naši judje pravi ekvilibristi, meštier, ki se ga bojo muorli navast s hojo od hiše do hiše, iz adnega konca na drugi konac vasi, u ponočnih urah.

Kadar pa že postanejo dobri ekvilibristi, ne bo potreba vič fabrik, saj ušafajo sigurno dielo u kajšnjem čirku; tisti pa, ki bojo manj srečni, napunijo čedajski špitau.

Giorgio Qualizza

ŠTUPICA

PREHODI ČEZ KONFIN

U preteklem miescu oktobru je šlo čez naših 8 konfinskih blokav 78.602 judi na oba kraja. Kot po navadi jih je šlo narvič čez Stupico.

GRMEK ŽALOSTNE AN VESELE

Pogreb minatorja Neta Vogriča iz Zverinca.

HOSTNE

POROČILA SE JE MARIJA ČJUKUOVA

«Čuk se je oženu, tralala, tralala, sova ga je uzela gopsasa...». Takuo se začne parjudna narodna piesam, a donas ne gre za Čuka, pač

pa za njega lepuo hči Marijo iz naše vasi, ki se je poročila 12. oktobra na Liesah z Darijam Morgillom iz Trsta, ona 19, on 24 liet.

Puobje iz Hostnega so napravli tudi tem novičan an liep «purton» - slavolok, potle so začeli piti štivanko an se veseliti pod slavolokom, kot nam akže slika.

ŠPIETAR

USTANOVILI SO SMUČARSKI KLUB «SCI - CLUB MATAJUR»

U soboto 19. oktobra je biu hotelu «Belvedere» u Špietru ustanovni občni zbor (assemblea costituitiva) smučarskega kluba Matajur, po italijansko: «Sci club monte Matajur». Ustanovili so ga mladinci, jubiteljji tega zimskega športa iz naših dolin.

Za predsednika je biu imenovan Mario Bordon iz Špietra, njega namiestnika sta inž. Mario Mullig an Franco Dorbolo, tudi iz Špietra. Za sekretarja an blagajnika so izbrali Giorgia Podorieszacha iz Strmice pod Matajurjem. Sedež kluba je v hotelu «Belvedere» u Špietru. Upisovanje je odparto za use.

Namien kluba je uzbuditi par mladih u naših dolinah jubezan od tega športa an jih parpraviti, da se bojo znali lepuo šijat. U ta namien bojo dielali tudi tečaje (korše) na Matajurju Tale iniciativa naših mladincev je liepa an hvalevriedna.

Podbonesec

BENEČANSKI KULTURNI DNEVI

U petak 15. novembra je biu u sali oštarije «par Škofu» II. Benečanski kulturni dan, ki ga je organizirju študjski center «Nediža».

Govorju je znani prof. A. Melio Tagliaferri, ki uči zgodovino an ekonomijo na Univerzi u Trstu, o Slovanah an Langobardih. Prof. Tagliaferri je pokazu, da je dobar konferencier an da pozna lepuo slovansko an langobardsko zgodovino. Sala je bla nabito puna judi an vič ku 50 jih nie stalo notar. Muorli so iti proč.

Vič bomo pisali u drugi številki Novega Matajurja.

Puobje iz Hostnega se vesêle pod purtonam, ki so ga napravli za poroko Marije Čjukuove.

KUOS JE UBU VELIKO TO DUJE PRASE

Nedieja 10. novembra je parnesla srečjo skupini jagrov u Grmeku. Za Varhom so ubili to duje prase (činghiala), ki je pezu 150 kg. Imieli so ries srečjo, saj muoraš rediti prase celuo lieto, da pride do tega pezu an še ki košta!

Činghiala je ustrielu Renato Chiabai - Kuosu iz Vodopivca, a z njim so sodelovali še drugi in sicer teli tle: Bruno Dreszsch iz Hostnega, predsednik jagru našega komuna, Zufferli Bepo iz Seuza, Vogrig Gino iz Dolenjega Brda an Scarf Marcello iz Trsta.

Merjasec (Te duje prase), ki ga je ustrellil Kuos iz Vodopivca.

LOMBAJ

Na dan 4. novembra sta bla srečna tudi naša dva jagra, Jurman Nižjo — Bleutu an Pio Tomasetig — Kocerju. Ubila sta činghiala, ki je pezu parbližno an kuintal.

So jagri, ki lietajo zastonj an drugi, ki si plačajo licenco z jaganjam an jim še ki ostane.

ROP U VIDEMSKEM SPITALU TATJE ODNESLI 70 MILIJONOV LIR

U sriedo 6. novembra zjutra so neznamu tatuovi ukradli 70 milijonov lir, ki so bli namienjeni uslužbencem, ki dielajo u videmskem špitalu. Denar sta parnesla u špitau uslužbenca videmske hranilnice-banke 48 - lietni Dino Gorzo an 37-lietni Ettore Dominissini.

Potle, ko so roparji napadli uslužbenca an jima iztargali iz rok torbo z denarjem, so prehodili kajšnih 500 metru po hodnikih, po koridorjih špitala an paršli do stranskih urat, kjer jih je čakau auto «Alfa Romeo 1750» ardeče farbe.

Na britofu u Sv. Lienartu so za Vaht položili kranjecel na grob padlih partizanov. Pred monumentom stoje od čeparne na pravo: jugoslovanski konzul iz Trsta Marinko Kosor, Generalni konzul Boris Trampuž, šindik iz Sv. Lienarta Beppino Sidar an predsednik toliminskega komuna Anton Ladava.

TUDI LIETOS SO POČASTILI PADLE ITALIJANSKE SUDATE U KOBARIDU

Postala je že tradicija, da počaste usakega 3. novembra naši šindiki padle italijanske sudate u parvi uejski, ki so pokopani pri Sv. Antonu u Kobaridu. Gor jih je pokopanih vič ku 5 taužent an je med njimi puno beneških Slovencev.

Usako lieto je vodiu delegacijo naših šindikov an drugih judi šindik iz Čedada, senator Guglielmo Pelizzo. Ker je lietos umaru, je vodiu delegacijo njega namiestnik Cantarutti.

BARDO

NAD 150 JUDI IZ TRSTA NA IZLETU U NAŠI VASI IZLET JE ORGANIZIRJU SPORTNI KLUB KRAS

U nediejo 10. novembra je paršlo u Benečijo nad 150 judi iz Krasa par Trstu, da bi spoznali od blizu naše dolina, naše judi an naše probleme. Skoraj usi udeleženci so